

ĆWICZENIA PRZYGOTOWUJĄCE NARZĄDY MOWY DO PRAWDŁOWEJ REALIZACJI GŁOSKI ‘R’

Artykulacja głoski [r] – przedniojęzykowo-dziąsłowej wymaga szczególnie precyzyjnych ruchów języka. Przy jej realizacji czubek języka wibruje, wykonując subtelne ruchy (jest to jedyna drżąca głoska w polskim alfabecie), ułożony jest na wałku dziąsłowym, za górnymi zębami. Wargi są zaokrąglone.

Ćwiczenia języka:

- *oblizywanie warg (można je posmarować miodem lub czekoladą) – usta są szeroko otwarte*
- *wysuwanie języka do przodu i cofanie w głąb jamy ustnej (bez kontaktu z wargami)*
- *unoszenie języka do górnych zębów*
- *dotykanie językiem wargi górnej i dolnej*
- *kierowanie języka w kącki ust bez dotykania nim warg i zębów - tzw. „wahadelko”*
- *kląskanie językiem*
- *oblizywanie zębów – usta szeroko otwarte*
- *wypychanie językiem policzków (jak przy ssaniu cukierka)*
- *przeciskanie języka między zębami („drukarka”)*
- *wymawianie głoski „ttt” przez uderzanie końcem języka o podniebienie; podobnie z głoską „d” – naśladowanie odgłosu strzelania z karabinu*
- *wymawianie sylab „la-la-la”, „lo-lo-lo”, „le-le-le” (poruszanie jedynie językiem – nie brodą, przy szeroko otwartych ustach, język układamy na wałku dziąsłowym)*
- *naciskanie językiem na podniebienie przy szeroko otwartych ustach – stopniowe zwalnianie nacisku*
- *układanie języka w rulonik*

Ćwiczenia warg:

- *wymawianie samogłosek a - o przy szeroko otwartych ustach*
- *przesadnie wyraźne wymawianie a - o - u*
- *cmokanie (dziecko udaje, że stara się rozłączyć sklezione wargi)*
- *parskanie wargami (zabawa w motor)*

- *granie palcami na wargach*
- *nadymanie policzków i powolne wypuszczanie powietrza („dziurawy balonik”)*
- *gwałtowne rozwieranie zaciśniętych warg (zabawa w pyszczek ryby)*

Po tej grupie ćwiczeń wykonywanych na kolejnych zajęciach powinna nastąpić demonstracja prawidłowego układu narządów mowy - głównie języka, przy artykulacji – [t], [d], [n], a zwłaszcza [r] (głównym miejscem artykulacji wszystkich tych głosek jest wałeczek dziąsłowy!!!).

- *Należy dotknąć palcem wałeczka dziąsłowego, potem kazać dotknąć dziecku, niech poszuka językiem (posmarować wałeczek czekoladą).*
- *Można tu wykorzystać ilustracje przedstawiające poprawne ułożenie narządów mowy ww. głosek lub/i użyć tzw. gniotek, które kształtem, kolorem przypominają język i wymodelować je w taki sposób, w jaki układa się język przy ww. głoskach. Dziecko po pokazie może samodzielnie wykonać to zadanie.*
- *Następnie przed lustrem szybko wymawiamy głoski ttt, ddd; potem kombinacje tdt, tdt, tdntdn, tete, dede, tedeo, tedeu.*

Z kolei możemy przejść do ćwiczeń zasadniczej dla nas głoski - [r]. Należy przy tym pamiętać, że język ma być szeroki, rozluźniony, ułożony tuż za górnymi zębami. Instruktaż do tych ćwiczeń powinien zawierać informację o tym, że czubek języka znajduje się nie przy zębach, ani nie w tyle, ale na krótko przylega i odrywa się od wałka dziąsłowego.

Aby nie zmęczyć dziecka monotonią ćwiczeń proponuję wykonywać je na żywym słowie w pojedynczych wyrazach, frazach i zdaniach, zarówno w sąsiedztwie samogłosek, jak i spółgłosek. Poniżej podaję przykłady, ale zakres jest dowolny.

Przykładowe wyrazy do ćwiczeń głoski „r” w połączeniach spółgłoskowych.

	nagłos	śródgłos	wygłos
- tr	trawa, trasa, tratwa, tron, troje, trąba, trud, trącać, trener, trochę, truskawka trolejbus, trociny,	cytryna, atrament, futro, wiatrak, jutro, lustro, patrol, otruty, pietruszka	jesiotr, litr, łotr, wiatr, metr
- dr	drabina, druk, droga, dramat, drapać, drób dreszcz, drugi, drut, dres, drań	adres, biedronka, biodro, hydrant, mądry, podróż, modry, udręka, wiadro	cedr

Kolejny etap pracy korekcyjnej to łączenie wyrazów we **frazy**, np.:

trudna droga

trącać drut

druga tratwa

mądry trener

drobny druk

otruty drapieżnik

drewniany wiatrak

drobne truskawki

Zdania:

Trawa rośnie przy drodze.

Na strychu wisi futro.

*Na stole stoi wiadro z
truskawkami.*

*Chłopiec wydrukował swój
adres.*

Podobne postępowanie przyjmuje się łącząc „r” z głoskami zwartymi – „p”, „b”.

pra, pro, pre, pry;

bra, bro, bre, bry; itd.

Następnie łączymy je w wyrazy:

praca, pralka, prasa, brat, bratek, brama, brom,
prezent, prędko, próba, broszka, bruk, brudny,
oprawa, wyprawa, uprasować, obroża, obrona, obraz,

Po tej grupie ćwiczeń powtarzamy krótkie **frazy**:

brudna praca dobra prasa
prosty drut prędko brat
brukowana droga próbny wydruk
oprawa obrazu próbna praca

Zdania:

Bronek jest brudny.
Ten obraz jest ładnie oprawiony.
Mama stwierdziła brak broszki.

Frazy:

dobry krawiec, krem cytrynowy, granatowy krawat, mokry krokus;

Zdania:

Krowa skubie mokrą trawę.
Na trawie leżą grabie.
Koło bramy uciekł gryzoń.
Hydraulik naprawił zepsuty kran.

(itd...)

Ćwiczyć należy także spółgłoskę „r” w sąsiedztwie samogłosek: „ra”, „ro”, „re”, „ru”, „ry”.

Przykładowe wyrazy do ćwiczeń głoski „r” w połączeniach samogłoskowych.

nagłos	śródgłos	wygłos
rama, radio, rasa, ropa, rondel, rak, rów, ruch, różga, ręka, rękawiczka, ryś, ryż, rysunek	para, kara, teren, parasol, pióro, aparat, pora	tor, por, wór, kur, mur, żur, bór

Frazy:

prosta rama dziurawy rondel
równa kreska groźny ryś
twardy ryż różowa rękawiczka
czarna ropa

Zdania:

Teren był ogrodzony murem. W torebce jest pióro i atrament.
Drwale wracają z boru. Romek karmi kury.

Ćwiczenia powtarzania i poprawnego czytania można uatrakcyjnić różnego rodzaju zagadkami, rebusami, uzupełniankami, krzyżówkami, układankami. Ich celem będzie nie tylko kształcenie poprawnego mówienia, ale również rozwijanie myślenia, pamięci, koncentracji uwagi. Oto przykładowe zadania do wykonania:

Zagadki:

1. Najlepszym lekarzem złamanego ołówka jest... (temperówka).
2. Znak zodiaku chodzący tyłem... (rak).
3. Mam rude futerko, w małej dziupli mieszkam, lubię łuskać szyszki i chrupać orzeszki... (wiewiórka).
4. Unosi szybowce, popycha żaglowce, obraca wiatraki - siłacz z niego taki... (wiatr).
5. Bywa w łątki, bywa czarna - daje mleko... (krowa).

6. Wisi w łazience, wycierasz nim ręce... (ręcznik).
7. W dzień słoneczny, zapomniany, w niepogodę chodzi z nami... (parasol).

Nie należy zapominać też o czytaniu całych tekstów.

Przykładowe teksty do czytania:

I. Rodzice Alberta i Marysi mają małe gospodarstwo. Hodują krowę, konia, kury. Mają także owcę i barana. Niedaleko od domu jest także działka. Rosną na niej truskawki, ogórki, rabarbar, marchewka, pietruszka, pory. W ogrodzie są stare grusze, jabłonie, czereśnie i kilka krzaków agrestu. Pani Krystyna dba także o ogródek kwiatowy. Jej ulubione kwiaty to stokrotki, bratki, astry, a przede wszystkim róże - kremowe, różowe, bordowe i czerwone.

II. „Samotny strach”.

*Strach na wróble
wieczorem
stoi pełen smutku,
bo strach
strach ogarnął
w działkowym ogródku.
Tak przykro stać samemu,
gdy wiatr, gdy deszczyk moczy...
żeby choć jeden wróbel pojawił się w nocy!
/Wincenty Faber/*

III. Stoi strach na wróble

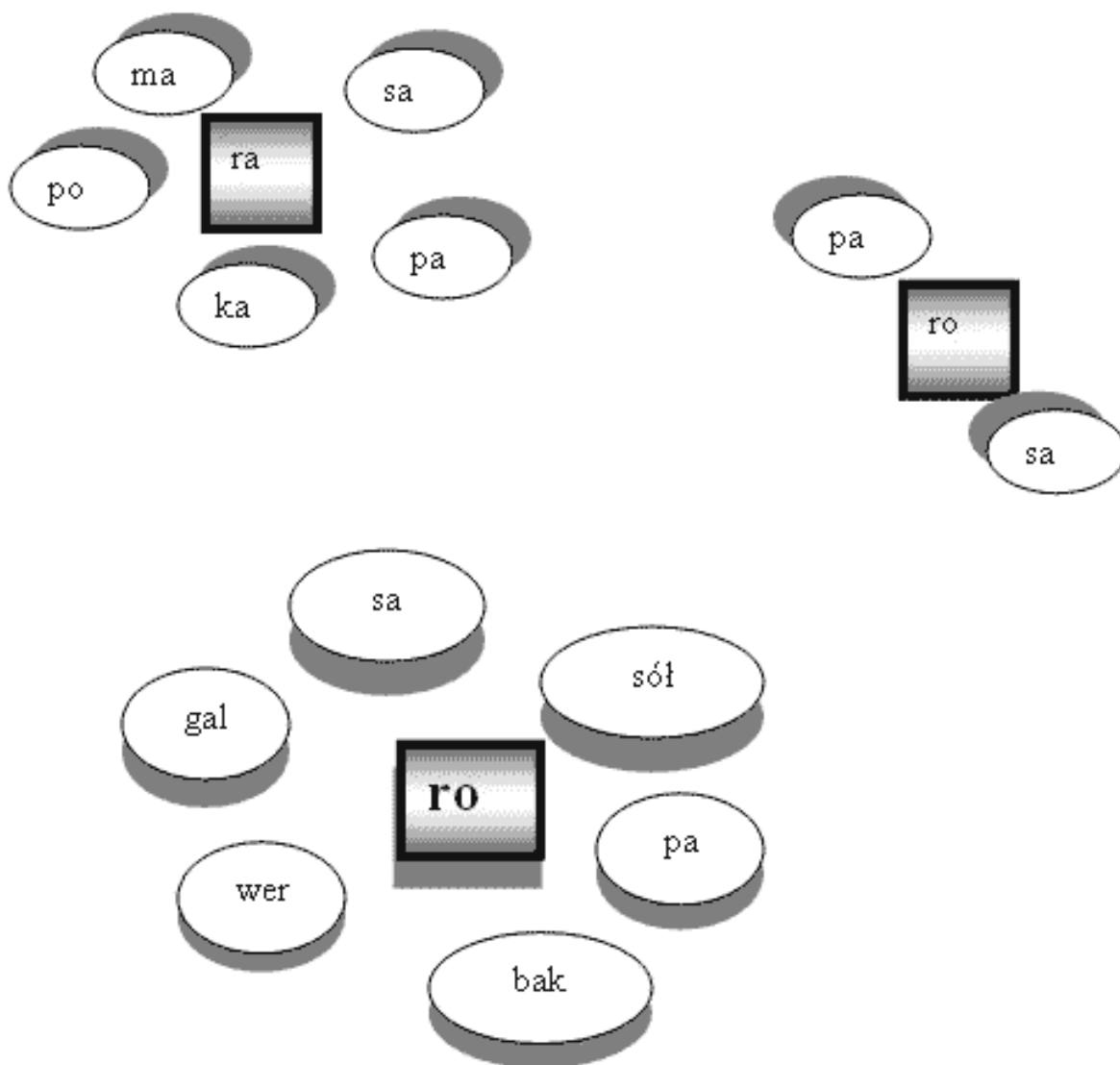
*Stoi strach na wróble,
stoi przy wisience.
podparł się na kiju,
rozkrzyżował ręce.*

*A wróblaszki, złodziejaszki
przyleciały całą zgrają
i nad strachem wydziwiają
„ćwir - ćwir - ćwir!...”
/Janina Porazińska/*

Możemy wykorzystać również tzw. układanki sylabowe. Wygląda to mniej więcej tak:

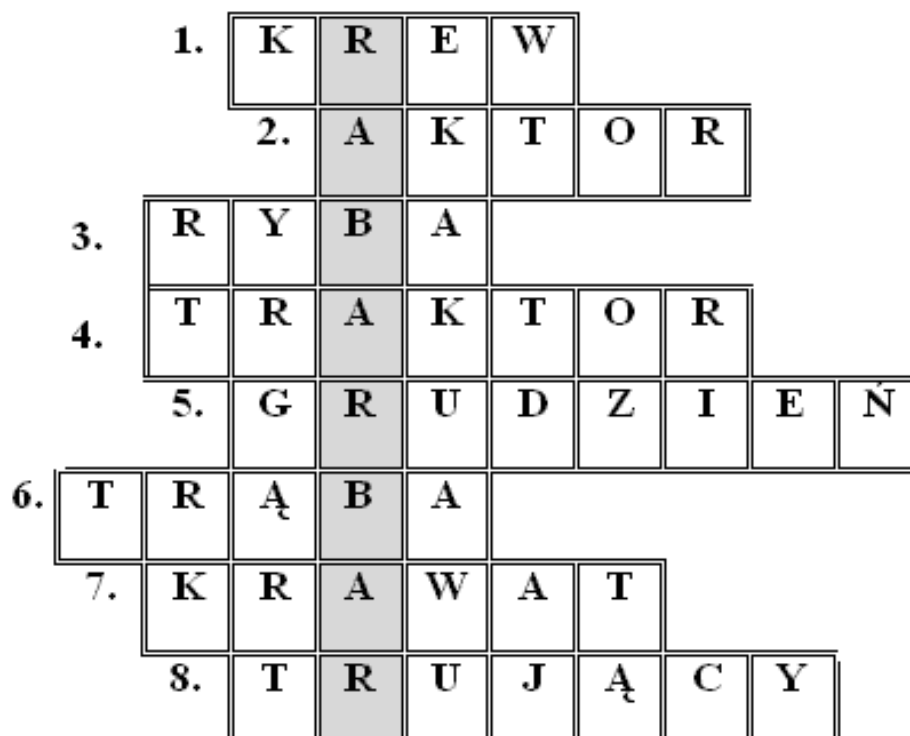
Polecenie:

Z poniższych sylab ułóż wyrazy i odczytaj je głośno:

Jeżeli dziecko to polubi, to na pewno zainteresuje się np. krzyżówkami:

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM

Pytania do krzyżówki:

1. Czerwona, cieknie po przecięciu palca.
2. Gra rolę w filmie lub teatrze.
3. Może być słodkowodna.
4. Pojazd rolniczy.
5. Ostatni miesiąc roku.
6. Dęty instrument muzyczny.
7. Noszą go eleganccy mężczyźni.
8. Grzyb jadalny lub...

Wszelkie ćwiczenia muszą odbywać się w atmosferze życzliwości, a nawet zabawy. Nie zwracamy zbyt często uwagi, trzeba przypomnieć od czasu do czasu w ciągu dnia, ale nie wpędzamy dziecka w świadomość „inności”. W przeciwnym razie więcej mu zaszkodzimy niż pomożemy.

Milej pracy życzy logopeda szkolny Beata Maksymowicz.

Źródła i literatura uzupełniająca:

- ❖ <http://poradnik-logopedyczny.pl/wady-wymowy/studia-przypadkow/41/rotacyzm-proponowana-terapia-logopedyczna.html>
- ❖ [„Będę mówić poprawnie r, l, li LOGOPEDIA 2 J.Góral-Pótroła S.Zakrzewska](#)